

**ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ «ՓԱՓՈՒԿ ՈՒԺԻ» ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ.
«ՄԵԿ ԳՈՏԻ ՄԵԿ ՃԱՆԱՊԱՐՀ» ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԵՎ ԵԳԻՊՏՈՍԸ (ԱԲԴԵԼ ՖԱԹԱՀ ԱԼ-ՄԻՍԻԻ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՇՐՋԱՆ)**

Գոռ Գևորգյան¹

DOI 10.46991/jos.2023.24.2.016

Տեսական ժամանակ Մերձավոր Արևելքում և Հյուսիսային Աֆրիկայում քաղաքական ակտիվության մենաշնորհը պատկանում էր այսպես կոչված անգլո-սաքսոնական աշխարհի երկրներին, մասնավորապես՝ ԱՄՆ-ին, ինչպես նաև ԽՍՀՄ-ին, որի իրավահաջորդ Ռուսաստանի Դաշնությունը, միջազգային հարաբերությունների երկբևեռ համակարգի փլուզման արդյունքում մասամբ կորցրեց այն: «Մառը պատերազմի» ավարտից հետո ԱՄՆ-ը և Եվրամիությունը, որոշ առումով նաև ՌԴ-ն շարունակում էին պահպանել իրենց ավանդական ներկայությունը տվյալ տարածաշրջանում, սակայն իրավիճակը հետզհետե սկսեց փոխվել 2000-ականներին:

Չինաստանը, որը Մերձավոր Արևելքում և Հյուսիսային Աֆրիկայում ուներ բավականին նվազ ներգրավվածություն, շնորհիվ 2000-ականների առաջին կեսին սկսված տնտեսական արագ զարգացմանը՝ սկսեց որակապես նոր հարաբերություններ կառուցել կենդակիրներով հարուստ մերձավորարևելյան և հյուսիսաֆրիկյան երկրների հետ: Այդ երկրներից մի քանիսի միջոցով Չինաստանը սկսեց ապահովել իր կենդանի անվտանգությունը և ոչ միայն:

Չինաստանը՝ վերը նշված տարածաշրջանների երկրների հետ «ջերմագին հարաբերությունների կառուցման երկխոսությունը» սկսեց իրա-

¹ Գոռ Գևորգյանը ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող 17 ԵՊՀ արաբագիտության ամբիոնի դոցենտ, պ.գ.թ.: Էլ. փոստի հասցե՝ gorgevorgyan@ysu.am, ORCID <https://orcid.org/0009-0006-2093-5016>:

կանացնել «փափուկ ուժի» միջոցով: Արդի միջազգային հարաբերություններում Չինաստանի կողմից գործադրվող «փափուկ ուժի» քաղաքականությունը իր գաղափարական հենքով և գործիքակազմով յուրօրինակ է և անչափ հետաքրքրական: «Փափուկ ուժ»-ի քաղաքականության գործադրման արդյունավետությունը՝ արաբական աշխարհում պաշտոնական Պեկինին հաճախ դարձնում է ամենաեական դերակատարություն ունեցողներից մեկի:

Սույն հոդվածում փորձ է արվում գիտական քննարկման ներկայացնել չինական «փափուկ ուժի» հայեցակարգը և դրա գործադրման օրինակը եգիպտա-չինական հարաբերությունների լույսի ներքո:

Բանալի բառեր՝ Չինաստան, Եգիպտոս, փափուկ ուժ, մեկ գոտի տարածաշրջանային համագործակցություն, խաղաղություն և անվտանգություն, տնտեսական համագործակցություն

Ներածություն

Ներկայիս միջազգային հարաբերություններում, առավել քան երբևէ, Ժոզեֆ Նայի կողմից 1980-ականների վերջին ներկայացված «փափուկ կամ խելացի ուժի»² գործադրման օրինակները բազմաթիվ են: Պատմության նորագույն և մասնավորապես ներկայիս շրջանը վկայում է, որ միջազգային հարաբերություններում «փափուկ կամ խելացի ուժի» կիրառումը հաճախ շատ ավելի «արդյունավետ է», քան «բիրտ ուժ»-ը՝ իր դասական իմաստով: «Փափուկ ուժի» հիմնական նպատակն է պայմանական թիրախ-պետության հետ հարաբերություններում ձեռք բերել գերակայություններ, առավելություններ ոչ թե պարտադրանքի գործադրմամբ այլ, այսպես կոչված, «գրավչության» միջոցով: Միևնույն ժամանակ, հարկավոր է փաստել, որ «փափուկ ուժի» գործադրման հնարավորություններով և կարողություններով ոչ

² Nye J. S., Soft Power, Foreign Policy, No. 80, Twentieth Anniversary (Autumn, 1990), pp. 153, https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/page/joseph_nye_soft_power_journal.pdf (11.05.2023) Տե՛ս նաև՝ Най Д. Будущее власти, М., 2014, с. 59.

բոլոր պետություններն են «օժտված», եթե անգամ, պայմանական ասած իրենց սպառազինության համակարգում զանգվածային ոչնչացման զենք է առկա:

Չինաստանի բավականին արագ զարգացումը և հետզհետե ներթափանցումը նաև Մերձավոր Արևելք և աֆրիկյան մայրցամաք³, պաշտոնական Պեկինի կողմից իրականացվում է «մեկ գոտի, մեկ ճանապարհ⁴» նախաձեռնության շրջանակներում, թեպետև «թավշյա ներթափանցման» հարցում չինական արտաքին քաղաքականության գործիքակազմը բավական տարատեսակ է: Կարևոր է արձանագրել, որ չինական ներկայության գործոնը վերոնշյալ տարածաշրջանում ձևավորել է նաև աշխարհաքաղաքական նոր իրողություններ՝ մաս կազմելով կառուցվող անվտանգային նոր ճարտարապետությանը⁵:

Հարկ է նշել, որ չինական «փափուկ ուժի» առանցքային բաղկացուցիչներն են՝ գիտակրթական, այդ թվում բարձր տեխնոլոգիաների, տնտեսական և լոգիստիկ կամ ենթակառուցվածքային ոլորտներում ներդրումները: Արդարացի լինելու համար պետք է փաստել, որ չինական «փափուկ ուժի» գիտակրթական բաղկացուցիչը առավել էական դերակատարություն ունեցող գործիքներից մեկն է, որը պաշտոնա-

---

³ Չինաստանի «փափուկ ուժի» քաղաքականությունն Աֆրիկայում հաճախ բնորոշվում է որպես նեոզաղութացման ձևերից մեկը: Steu Nantulya G., Grand Strategy and China's Soft Power Push in Afrika, August 30, 2018, <https://africacenter.org/spotlight/grand-strategy-and-chinas-soft-power-push-in-afrika/> (21.08.2023):

⁴ Նախաձեռնությունն առաջին անգամ առաջադրվել է ՉՏՀ առաջնորդի կողմից 2013 թ. Ղազախստան և Բնդոնեզիա կատարած այցելության ժամանակ: Նախաձեռնությունը միտված է Չինաստանի մասնակցությամբ բազմակողմ և երկկողմ տնտեսական համագործակցության նոր հարթակներ գտնելուն, մշակութային, քաղաքակրթական և այլ կապերը ամրապնդելու նպատակով: «Մեկ գոտի, մեկ պատուհան» նախաձեռնությունը ներառում է Եվրասիայի մեծ մասը: 2022 թ. դրությամբ տվյալ նախաձեռնության մեջ ներդրվել է ավելի քան 1 տրիլիոն ԱՄՆ դոլար:

⁵ Кузнецов Р., Инициатива «Один пояс, один путь»: китайские «долговые ловушки» и мягкая сила» в отношении стран Ближнего Востока и Северной Африки, 19 июля 2019, <http://www.iimes.ru/?p=58356> (02.08.2023).

կան Պեկինը կարող է մղել անգամ այնպիսի երկրներ, որոնց հետ Չինաստանը չունի կանոնավոր փոխգործակցություն:

Մերձավորարևելյան և աֆրիկյան տարածաշրջանում Չինաստանը «փափուկ ուժի» քաղաքականության միջոցով հետևողականորեն տարածում է չինական մենթալ արժեքները՝ մշակույթը, լեզուն, աշխարհընկալումը և այլն: Չինաստանը այդ ճանապարհով ոչ միայն փորձում էր ճանաչելիության միջոցով բարձրացնել իր հեղինակությունը և համբավը, այլև տվյալ մակրոտարածաշրջանի երկրներին առաջարկել համագործակցության նոր ուղիներ, որոնք մինչ այդ եղածների համեմատությամբ կլինեն այլընտրանքային⁶:

Չին-աֆրիկյան համագործակցության մեկնարկը

Չինաստանի և աֆրիկյան երկրների միջև արդի հարաբերությունների սկիզբն ընդունված է համարել 1955 թ., երբ Բանդունգում (Բնդունեզիա) կայացած Ասիայի և Աֆրիկայի երկրների գազաթնաժողովին Չինաստանի վարչապետ Չժոու Էնլայը առաջին անգամ հանդիպեց Եգիպտոսի, Եթովպիայի, Լիբիայի, Մուդանի, Լիբերիայի և Գանայի առաջնորդների հետ: Արդեն նույն թվականի մայիսին Չինաստանը դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատեց Եգիպտոսի, այնուհետև Ալժիրի, Մարոկոյի, Սուդանի և Գվինեայի հետ⁷:

XX դ. 60-ականների առաջին կեսին չին-աֆրիկյան հարաբերություններն աշխուժացան, ինչը պայմանավորված էր Չինաստանի կողմից աֆրիկյան երկրների հետ քաղաքական հարաբերությունների զարգացման հարցում հինգ հիմնական սկզբունքների ձևակերպմամբ⁸

⁶ Chhabra T., Doshi R., Global China: Regional influence and strategy, <https://www.brookings.edu/articles/global-china-regional-influence-and-strategy/> (19.05.2023).

⁷ Why did Egypt choose China? Why did China choose Egypt?, Ain Shams University, 10.06.2021, <https://www.asu.edu.eg/555/page> (14.05.2023).

⁸ Սատարել աֆրիկյան բոլոր երկրներին կայսերապաշտության դեմ պայքարում, սատարել աֆրիկյան երկրներին խաղաղության, չեզոքության և չմիանալու քաղաքական գործընթացում, սատարել աֆրիկյան երկրներին իրենց միասնականության և համերշխության գործում, պահանջել միջազգային հանրությունից

և Ֆրանսիայի կողմից Չինաստանի ճանաչմամբ, որի արդյունքում պաշտոնական Պեկինը դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատեց 14 ֆրանկալեզու աֆրիկյան երկրների հետ: 1970-ականներին Չինաստանը դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատեց աֆրիկյան ևս 25 երկրների հետ: 1980-ականներին Չինաստանը աֆրիկյան շուրջ 44 երկրների հետ արդեն իսկ հաստատել էր դիվանագիտական հարաբերություններ⁹:

Արդեն 2000-ականներին, երբ Չինաստանը հռչակեց «Սահմաններից դուրս» կրթական գլոբալ ծրագրի մեկնարկը, չինական 100-ավոր կրթական ինստիտուտներ մղվեցին դեպի աֆրիկյան երկրներ՝ նպատակ ունենալով տվյալ տարածաշրջանում չինական կրթությունը դարձնել ոչ միայն գրավիչ, այլև՝ այլընտրանք չունեցող¹⁰:

Չինաստանի «մեկ գոտի, մեկ ճանապարհ» նախաձեռնությունը և Եգիպտոսը

Չինաստանի կողմից աֆրիկյան աշխարհամասում «փափուկ ուժի» գործադրման ուսումնասիրության շրջանակներում անչափ հե-

---

հարգել և պահպանել աֆրիկյան երկրների ինքնիշխանությունը, կանխել օտար-երկրյա ագրեսիայի և այլ կարգի միջամտությունների դրսևորումները աֆրիկյան մայրցամաքում: ՉՇՀ կողմից այս սկզբունքների հռչակումը աֆրիկյան երկրներում պաշտոնական Պեկինի ընկալելիության համար լայն դաշտ ապահովեց: Shinn, D. H., *China-Africa Ties in Historical Context*. In A. Oqubay, & J. Y. Lin (Eds.), *China-Africa and an Economic Transformation*, p.65, Oxford: Oxford University Press., <https://doi.org/10.1093/oso/9780198830504.003.0004> (11.05.2023).

⁹ Дектярев Д., *Китай-Африка: важные аспекты отношений, Мировая экономика и международные отношения*, 2005, N 5, с. 84, https://www.imemo.ru/en/index.php?page_id=1248&file=https://www.imemo.ru/files/File/magazines/meimo/05_2005/10-Degterev.pdf (11.05.2023).

¹⁰ Bartlet K., *Education Part of China's Belt and Road Push in Africa*, <https://projects.voanews.com/china/global-footprint/english/projects/education/education-part-of-chinas-belt-and-road-push-in-africa.html> (28.06.2023).

Օրինակ Քենիան՝ աֆրիկյան առաջին երկիրն է, որտեղ 2005 թ. բացվեց «Կոն-ֆուցիոսի ինստիտուտը», *China's cooperatinon in education and training with Kenya: a comparative analysis* Kenneth King University of Edinburg, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08b61ed915d622c000c63/KKing_UKFI-ETChinaKenya6_9_09_1_.pdf (24.09.2023):

տաքրքրական են եգիպտա-չինական հարաբերությունները, որոնք զարգացել են մի շարք ուղղություններով՝ ապահովելով երկու երկրների միջև հարաբերությունների մերձեցման շրջան և նաև հակառակը:

Եգիպտա-չինական պաշտոնական հարաբերությունների ձևավորմանը ժամանակագրության մանրադիտակի միջով նայելիս պետք է փաստել, որ Եգիպտոսն՝ աֆրիկյան առաջին երկիրն է, որը 1956 թ. Չինաստանի հետ դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատեց, ինչպես նաև ստորագրեց ուսանողական փոխանակման վերաբերյալ համաձայնագիր, որի արդյունքում եգիպտական ուսանողները Չինաստանում անվճար սովորելու հնարավորություն էին ստանում¹¹: Այս նույն ժամանակահատվածում Չինաստանը հարաբերություններ հաստատեց նաև Արաբական պետությունների լիգայի հետ:

Հետաքրքրական է, որ դեռ 1912-1949 թթ. Չինաստանը Ալ-Ազհարի համալսարանում ուսանելու նպատակով Եգիպտոս էր գործուղել հուեյ-իսլամադավաններին¹²: Այս ամենը վկայում է այն մասին, որ վերը նշված երկու երկրների միջև գիտակրթական գրավչությունը փաստացի առկա է եղել դեռ XX դ. սկզբին¹³:

1970-1980-ականները եգիպտա-չինական հարաբերությունների համար կարելի է որոշակի փորձաշրջան համարել, որը պայմանավորված էր մի կողմից Չինաստանի կողմից Հյուսիսային Վիետնամին ցուցաբերվող աջակցությամբ և դրան հակադրվող եգիպտա-ամերիկյան մերձեցմամբ¹⁴: Մինևույն ժամանակ էական է արձանագրել, որ

¹¹ Why did Egypt choose China?, <https://www.asu.edu.eg/555/page> (Accessed 25.08.2023).

¹² Իսլամադավան հուեյ անվանում են Չինաստանում բնակվող մուսուլմաններին՝ ուլղուրներին, թաթարներին, արաբներին և այլոց:

¹³ Cieciora Wl., Bringing China and Islam Closer: The First Chinese Azharites, April 28, 2015, <https://www.mei.edu/publications/bringing-china-and-islam-closer-first-chinese-azharites> (11.05.2023).

¹⁴ Egypt's Strategic Partnership with China: Opportunities and Implications, Al-Anani, 27 Jan 2023, <https://arabcenterdc.org/resource/egypts-strategic-partnership-with-china-opportunities-and-implications/> (11.05.2023).

վերը նշված ժամանակահատվածում Չինաստանը, հասկանալով եգիպտական գործոնի կարևորությունը տարածաշրջանում, Եգիպտոսին հատկացրեց սպառազինություն՝ սուզանավեր, փոքր հաճանավեր, ավելին, աջակցեց եգիպտական կողմին սեփական հրթիռաշինության բնագավառը զարգացնելու գործում¹⁵:

1980-ականների վերջին տեղի ունեցած աշխարհաքաղաքական փոփոխությունները՝ «երկաթե վարագույրի փլուզումը», ԽՍՀՄ-ի քաղաքական հոգեվարքը, համաշխարհային տնտեսական նոր իրողությունները՝ եգիպտա-չինական հարաբերությունների զարգացման համար նոր հեռանկարներ ձևավորեցին: Հարկ է նշել, որ 1980-ականների վերջին պայմանավորված ԽՍՀՄ ռազմաքաղաքական դիրքերի թուլացմամբ արաբական մի շարք երկրներ, այդ թվում Եգիպտոսը, սկսեցին էլ ավելի հստակ դիվերսիֆիկացնել արտաքին քաղաքական հարաբերությունները, և օբյեկտիվորեն ստեղծված նոր իրողությունների պարագայում Չինաստանի հետզհետե ավելի ծավալուն ներկայությունը մերձավորարևելյան-աֆրիկյան տարածաշրջանում դարձավ նաև պաշտոնական Պեկինի արտաքին քաղաքական հրամայականը: 1990 թ. դրությամբ Չինաստանը դիվանագիտական հարաբերություններ ուներ արաբական բոլոր 22 երկրների հետ, իսկ 1993 թ. Արաբական պետությունների լիգան ներկայացուցչություն բացեց նաև Պեկինում: Պեկինում՝ Արաբական պետությունների լիգայի ներկայացուցչության բացման կարևորության մասին վկայում է այն հանգամանքը, որ Չինաստանի Արտաքին գործերի նախարարությունը և Լիգայի քարտուղարությունը «Փոխըմբռնման և փոխգործակցության մեխանիզմների մասին» հուշագիր ստորագրեցին¹⁶:

¹⁵ 2004 Report to Congress of the U.S.-CHINA Economic and security review commission one hundred eighth congress second session, june 2004, p.140-146, https://www.uscc.gov/sites/default/files/annual_reports/2004-Report-to-Congress.pdf (19.04.2023).

¹⁶ Joint Development of the “Belt and Road”, A New Era of Promoting China-Arab Collective Cooperation-Achievements and Prospects of the China-Arab States Cooperation Forum, China-Arab States Cooperation Forum Research Centre-Shanghai May 2018, p. 2,

Արաբ-չինական հարաբերությունների իրողությունները ավելի հստակ ընկալելու նպատակով, անհրաժեշտ է արձանագրել, որ արաբական աշխարհի և Չինաստանի միջև հարաբերությունների հաստատման և զարգացման գործում անչափ մեծ էր հենց Եգիպտոսի դերակատարումը, ավելին՝ պաշտոնական Կահիրեն ստանձնել էր տարածաշրջանում տարբեր հարցերի լուծմանը միտված չինական ներկայության ապահովման գրավականներից մեկը, եթե ոչ ամենակարևորը:

1999 թ. Եգիպտոսի և Չինաստանի առաջնորդներ՝ Հոսնի Մուբարաքը և Ցզյան Ցզեմինը համատեղ ասուլիսում հայտարարեցին, որ երկկողմ հարաբերությունները արդեն իսկ վերաճել են ռազմավարական համագործակցության, որը կնպաստի միջազգային և տարածաշրջանային խաղաղության, կայունության և տնտեսական զարգացման ամրապնդմանը¹⁷: Փաստացի, երկու երկրների միջև հարաբերությունները 1990-ականների վերջին արդեն վերաճեցին ավելի ընդգրկուն և ինստիտուցիոնալ ռազմավարական հարաբերությունների: Եգիպտա-չինական հարաբերությունների սերտացման վերաբերյալ վկայում է այն փաստը, որ արդեն 2003 թ. երկու երկրների միջև տարեկան առևտրաշրջանառությունը գերազանցեց 1 մլրդ. ԱՄՆ դոլարը¹⁸:

2004 թ. Եգիպտոսի նախագահ Մուբարաքի ակտիվ մասնակցությամբ ստեղծվեց Չին-արաբական համագործակցության ֆորումը, որն ընդգրկեց միջպետական հարաբերությունների զարգացման բազմաթիվ ոլորտներ՝ հարցերի կարգավորման ավելի քան 10 մեխանիզմների ներդրմամբ: Չին-արաբական համագործակցության ֆորումը նախ եգիպտա-չինական ռազմավարական համագործակցության հա-

https://mideast.shisu.edu.cn/_upload/article/files/95/d5/159cb85b4c218c71efee7bb400c9/9b738dd6-d9d1-4217-b989-8c48cf8b12e4.pdf (12.05.2023).

¹⁷ China-Egypt strategic cooperation benefits world peace: President Hu, 2004, http://mu.china-embassy.gov.cn/eng/sxgw/200401/t20040130_6481887.htm (27.03.2023).

¹⁸ Նույն տեղում:

մար նոր խթան դարձավ, իսկ չին-արաբական հարաբերությունները տեղափոխեց համագործակցության որակապես նոր մակարդակ¹⁹:

Եգիպտա-չինական ռազմավարական փոխգործակցությունը

Եգիպտոսի և Չինաստանի միջև համագործակցությունը որակապես նոր բովանդակություն ստացավ 2013 թ. հետո, երբ Եգիպտոսի նախագահի պաշտոնը ստանձնեց Աբդել Ֆաթթահ Ալ-Սիսին²⁰: Սիսիի կողմից Եգիպտոսի նախագահի պաշտոնի ստանձնումը համընկավ Չինաստանի կողմից նույն թվականին հայտարարված «մեկ գոտի, մեկ ճանապարհ» նախաձեռնության մեկնարկի հետ: Իրավամբ, մասնագիտական շրջանակներում ընդունված է համարել, որ դիցուք նախագահ Սիսիի իշխանության օրոք Եգիպտա-չինական հարաբերությունները բովանդակային առումով ոչ միայն վերահաստատում են երկու երկրների միջև առկա ռազմավարական գործընկերային փոխգործակցությունն, այլև մի շարք առանցքային հարցերում ձևավորում ամբողջությամբ նոր իրողություններ:

Եգիպտոսի նախագահը Սիսին վերահաստատելով Չինաստանի հետ ռազմավարական փոխգործակցության փաստը՝ առաջադրեց երկու նպատակ՝ սեղմ ժամկետներում ապահովել եգիպտական տնտեսությունը չինական նոր ներդրումներով, հաշվի առնելով եգիպտական տնտեսության անմխիթար վիճակը, սոցիալ-տնտեսական բազմաթիվ խնդիրները, այնուհետև, ամրապնդել սեփական իշխանության լեգիտիմությունը մակրոտարածա-շրջանում նաև պաշտոնական Պե-

---

¹⁹ The China-Arab States Cooperation Forum: Achievements, Challenges and Prospects, p. 2, Journal of Middle Eastern and Islamic Studies, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/19370679.2014.12023244>, (25.05.2023) Առհասարակ, եգիպտա-չինական հարաբերությունները 2000-ականների սկզբին վերաճում են ռազմավարական համագործակցության, որը նաև չինական արտադրանքի համար լայն ճանապարհ բացեց դեպի եգիպտական շուկա:

²⁰ Egypt's Strategic Partnership with China, նշվ. աշխ., <https://arabcenterdc.org/resource/egypts-strategic-partnership-with-china-opportunities-and-implications/> (18.05.2023).

կինի միջոցով. Թուրքիայի հետ առկա լարվածության համատեքստում, որը պայմանավորված էր Եգիպտոսի նախկին նախագահ Մուհամմեդ Մուրսիին իշխանությունից հեռացմամբ, Միսիին փորձեց Չինաստանի նման ծանրաքաշ խաղացողի միջոցով դիվերսիֆիկացնել իր իշխանությանը տարածաշրջանային «համակրողների» շրջանակը:

Դիտարկելով եգիպտա-չինական համագործակցության օրակարգը, հարկավոր է արձանագրել, որ Չինաստանի արտաքին քաղաքական առաջնահերթություններում Եգիպտոսը դիտարկվում է մի քանի առումով. նախ աշխարհագրական դիրքը, որն անչափ շահեկան է Պեկինի համար, քաղաքական առումով՝ Եգիպտոսը չինական արտաքին քաղաքականության աֆրիկյան ուղղության ռազմավարական հենարան է, տնտեսական տեսանկյունից՝ եգիպտական շուկան անչափ գրավիչ է չինական արտադրության համար²¹: Ոչ պակաս կարևոր է, որ համաշխարհային առևտրի տարանցման շուրջ 13-14 տոկոսը ապահովվում է հենց Մուեզի ջրանցքի միջոցով, որը չի կարող հաշվի չառնվել Չինաստանի կողմից²²: Չինաստանի համար եգիպտական գործոնը ունի նաև անվտանգային բաղադրիչ՝ դա առաջին հերթին տարածաշրջանային հակահարեկչական պայքարն է:

2014 թ. դեկտեմբերի 23-ին կայացավ Ալ-Միսիի առաջին պաշտոնական այցը Չինաստան²³: Երկու երկրների առաջնորդները քննարկեցին «Մեկ գոտի, մեկ ճանապարհ» նախաձեռնությունում Եգիպտոսի մասնակցության հարցը: Ջարգացնելով Եգիպտոսում ներդրումային շարունակական քաղաքականությունը՝ 2015 թ. չինական կողմը Եգիպտոսում միկրոբիզնեսի զարգացման համար, հատկացրեց շուրջ

²¹ The role of China in the Middle East and North Africa (MENA), Beyond Economic Interests?, 20 July 2020, <https://www.iemed.org/publication/the-role-of-china-in-the-middle-east-and-north-africa-mena-beyond-economic-interests/> (18.06.2023).

²² The Importance of the Suez Canal to Global Trade, 18 April 2021, <https://www.mfat.govt.nz/en/trade/mfat-market-reports/the-importance-of-the-suez-canal-to-global-trade-18-april-2021/> (01.05.2023).

²³ President Sisi's visit to China, 23 December 2014, <https://www.sis.gov.eg/-/Story/85481/President-Sisi%E2%80%99s-visit-to-China?lang=en-us> (05.03.2023).

100 մլն. ԱՄՆ դոլար, որպես փոխառություն²⁴: 2016 թ. վիճակագրական տվյալների համաձայն Չինաստանի ամենախոշոր առևտրական գործընկերների ցուցակում Եգիպտոսը զբաղեցնում էր 56-րդ տեղը²⁵: 2017 թ. դրությամբ չինական ներմուծումները Եգիպտոսում կազմեցին տարեկան 8,7 մլրդ. ԱՄՆ դոլար: 2012-2018 թթ. ընթացքում երկկողմ հարաբերություններում ոչ պակաս կարևոր տեղ էր զբաղեցնում նաև ռազմական ոլորտում համագործակցությունը, որի շրջանակներում Չինաստանը Եգիպտոսին տրամադրեց ԱԹՄ-ներ և արդի սպառազինության ՌԷՊ համակարգեր²⁶:

Եգրակացություն

Անհրաժեշտ ենք համարում ընդգծել, որ մերձավորարևելյան-աֆրիկյան տարածաշրջանում Չինաստանի «փափուկ ուժի» քաղաքականության իրականացման գործում էական դերակատարություն ունեցավ Եգիպտոսի նախագահ Աբդել Ֆաթահ ալ Սիսիի կողմից Չինաստանի հետ հարաբերությունների պահպանման հարցում որդեգրած քաղաքականությունը, որը հնարավորություն տվեց եգիպտական կողմին 2013-2018թթ. վերահաստատել և ամրագրել եգիպտական գործոնի դերակատարումը տարածաշրջանում՝ նաև որպես չին-արաբական հարաբերություններում առանցքային պետության:

1. «Մեկ գոտի մեկ ճանապարհ» նախաձեռնությունների իրագործումը «փափուկ ուժի» միջոցով ցույց է տալիս, որ Չինաստանը

---

²⁴ Egypt's Banque Misr set for \$100 mln China Development Bank loan, February 4, 2016 <https://www.reuters.com/article/ozabs-us-banquemisr-loan-idAFKCN0VD0Q4> (11.07.2023).

²⁵ Adel G. A., Jacobs L.A., Sept 23, 2019, Beijing calling: Assessing China's growing footprint in North Africa, <https://www.brookings.edu/articles/beijing-calling-assessing-chinas-growing-footprint-in-north-africa/> (19.05.2023).

²⁶ Mohamed M., Mohamed F., The Growth of Chinese Influence in Egypt: Signs and Consequences, Apr. 27, 2023, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/growth-chinese-influence-egypt-signs-and-consequences> (29.04.2023).

ձգտում է էլ ավելի մեծացնել իր դերակատարությունը Մերձավոր Արևելքում և Աֆրիկայում:

2. Չինաստանի համար՝ Սուեզի ջրանցքը ոչ միայն կարևորագույն տրանսպորտային ուղի է, այլև, այսպես կոչված, «Մետաքսի ծովային ճանապարհ XXI դ.» ամենաէական գործոններից մեկն է:

3. Միջերկրածովյան արտաքին քաղաքական ուղղությունը Չինաստանի առաջնահերթություններից է, և հետևաբար, մեծացնելով իր ազդեցությունը Եգիպտոսում՝ պաշտոնական Պեկինը ամրապնդում է իր դիրքերը նաև Միջերկրական ծովի շրջանում:

4. Եգիպտոսի դերակատարությունը «Աֆրիկյան միությունում»՝ էական նշանակություն ունի Չինաստանի համար, քանի որ Եգիպտոսի միջոցով Չինաստանը փորձում է մեծացնել իր ազդեցությունը աֆրիկյան մայրցամաքում:

5. Չինական արտադրության սպառման համար՝ եգիպտական շուկան շարունակում է պահպանել իր արդյունավետությունը:

6. Եգիպտաչինական հարաբերությունների ռազմավարական նշանակությունը շարունակաբար ամրապնդվում է նաև Եգիպտոսի գործող նախագահ Աբդել Ֆաթահ Ալ-Սիսիի վարած քաղաքականության շնորհիվ:

CHINA'S «SOFT POWER» POLICY: «ONE BELT ONE ROAD» INITIATIVE AND EGYPT.

FIRST PHASE OF ABD AL FATTAH AL SISSI'S PRESIDENCY

*Gor Gevorgyan*²⁷

For a long time, the main political movers and shakers across the Middle East and North Africa (hereinafter - MENA) traditionally were the countries of the so-

²⁷ Gor Gevorgyan is an Associate Professor at the Department of Arabic Studies of the Faculty of Oriental Studies at the Yerevan State University and a Senior Researcher at the Arab States Department of the Oriental Studies Institute of the National Academy of Sciences of Armenia. E-mail: gorgevorgyan@ysu.am, ORCID <https://orcid.org/0009-0006-2093-5016>.

called Anglo-Saxon world, more specifically the United States was the most active global player. The Soviet Union was competing fiercely with the Western world for the influence in that region. Since the collapse of the Soviet Union, the Russian Federation, partially has lost its traditional influence as bipolar system of international relations was eroding. After the end of the "Cold War", the USA, the European Union, and to some extent the Russian Federation, continued to maintain their presence in MENA region, but the situation gradually began to change in the 2000s.

China had a relatively low involvement in the MENA region, however, due to its rapid economic development, initiated a new strategy of establishing relations with energy-rich Middle Eastern and North African countries. Through these new strategy in the MENA region, China tried to ensure its energy security.

China began to implement the "dialogue of building warm relations" with the countries of the above-mentioned regions through "soft power". The policy of "soft power" implemented by China in modern international relations is unique and extremely interesting in terms of its ideological base and toolkits. The effectiveness of implementing soft power policies often makes official Beijing one of the most influential actors in the Arab world.

This article, is an attempt to present the concept of Chinese "soft power" and the example of its implementation in the light of Egyptian-Chinese relations.

Keywords: *China, Egypt, «Soft power», «One belt one road», regional cooperation, peace and security, economic cooperation.*

ПОЛИТИКА «МЯГКОЙ СИЛЫ» КИТАЯ: ИНИЦИАТИВА «ОДИН ПОЯС ОДИН ПУТЬ» И ЕГИПТ. ПЕРВАЯ ДЕКАДА ПРЕЗИДЕНТСТВА АБДЕЛЬ ФАТТАХА АЛЬ СИСИ

Гор Геворгян²⁸

В определенный исторический период времени главными политическими игроками на Ближнем Востоке и в Северной Африке традиционно считались страны так называемого англо-саксонского мира. Наиболее актив-

---

²⁸ Гор Геворгян - к.и.н., доцент кафедры Арабистики факультета Востоковедения ЕГУ и старший научный сотрудник отдела Арабских стран института Востоковедения АН РА. Эл. почта: gorgevorgyan@ysu.am, ORCID <https://orcid.org/0009-0006-2093-5016>.

ными глобальными игроками на всем протяжении «холодной войны» были США и Советский Союз, которые конкурировали между собой за влияние в вышеупомянутых регионах. Однако, после распада СССР, ее юридическая наследница Российская Федерация частично утратила свое традиционное влияние в глобальном регионе. После окончания «холодной войны» США, Европейский Союз и в некоторой степени Российская Федерация продолжали сохранять свое присутствие на Ближнем Востоке и в Северной Африке, но в 2000-х годах ситуация постепенно начала меняться.

Китай, который имел относительно низкую степень участия в регионе Ближнего Востока и Северной Африки, в результате быстрого экономического развития и геополитических амбиций, инициировал новую стратегию установления отношений с богатыми энергоносителями Ближнего Востока и Северной Африки. Посредством новой стратегии политики «мягкой силы» в регионе Ближнего Востока и Северной Африки, Китай в первую очередь пытался обеспечить свою энергетическую безопасность. Политика «мягкой силы», реализуемая Китаем в современных международных отношениях, уникальна и чрезвычайно интересна с точки зрения идеологической базы и инструментария. Эффективность реализации политики мягкой силы часто делает официальный Пекин одним из самых влиятельных игроков в арабском мире и на африканском континенте.

Данная статья представляет собой попытку представить концепцию китайской «мягкой силы» и пример ее реализации в свете египетско-китайских отношений.

Ключевые слова: *Китай, Египет, «мягкая сила», «Один пояс один путь», региональное сотрудничество, мир и безопасность, экономическое сотрудничество.*

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. 2004 Report to Congress of the U.S.-CHINA Economic nad security review commision one hundred eighth congress second session, june 2004, p.140-146, https://www.uscc.gov/sites/default/files/annual_reports/2004-Report-to-Congress.pdf (Accessed 19.04.2023).

2. Adel G. A., Jacobs L.A., Sept 23, 2019, Beijing calling: AssessingChina`s growing footprint in North Africa, <https://www.brookings.edu/articles/beijing-calling-assessing-chinas-growing-footprint-in-north-africa/> (Accessed 19.05.2023).

3. Bartlet K., Education Part of China`s Belt and Road Push in Africa, <https://projects.voanews.com/china/global-footprint/english/projects/education/-education-part-of-chinas-belt-and-road-push-in-africa.html> (Accessed 28.06.2023).
4. Chhabra T., Doshi R., Global China: Regional influence and strategy, <https://www.brookings.edu/articles/global-china-regional-influence-and-strategy/> (Accessed 19.05.2023).
5. China`s cooperatinon in education and training with Kenya: a comparative analysis Kenneth King University of Edinburg, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08b61ed915d622c000c63/KKing_UKFIETChinaKenya6_9_09_1_.pdf (Accessed 24.09.2023).
6. China-Egypt strategic cooperation benefits world peace: President Hu, 2004, http://mu.china-embassy.gov.cn/eng/sgxw/200401/t20040130_6481887.htm (Accessed 27.03.2023).
7. Cieciora Wl., Bringing China and Islam Closer: The First Chinese Azharites, April 28, 2015, <https://www.mei.edu/publications/bringing-china-and-islam-closer-first-chinese-azharites> (Accessed 11.05.2023).
8. Egypt`s Banque Misr set for \$100 mln China Development Bank loan, February 4, 2016 <https://www.reuters.com/article/ozabs-us-banquemisr-loan-idAFKCN0VD0Q4> (Accessed 11.07.2023).
9. Egypt`s Strategic Partnership with China, նշվ. աշխ., <https://arabcenterdc.org/resource/egypts-strategic-partnership-with-china-opportunities-and-implications/> (Accessed 18.05.2023).
10. Egypt`s Strategic Partnership with China: Opportunities and Implications, Al-Anani, 27 Jan 2023, <https://arabcenterdc.org/resource/egypts-strategic-partnership-with-china-opportunities-and-implications/> (Accessed 11.05.2023).
11. Joint Development of the “Belt and Road”, A New Era of Promoting China-Arab Collective Cooperation-Achievements and Prospects of the China-Arab States Cooperation Forum, China-Arab States Cooperation Forum Research Centre-Shanghai May 2018, p. 2, https://mideast.shisu.edu.cn/_upload/article/files/95/d5/159cb85b4c218c71efee7bb400c9/9b738dd6-d9d1-4217-b989-8c48cf8b12e4.pdf (Accessed 12.05.2023).
12. Mohamed M., Mohamed F., The Growth of Chinese Influence in Egypt: Signs and Consequences, Apr. 27, 2023, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/growth-chinese-influence-egypt-signs-and-consequences> (Accessed 29.04.2023).

13. Nantulya G., Grand Strategy and China`s Soft Power Push in Afrika, August 30, 2018, <https://africacenter.org/spotlight/grand-strategy-and-chinas-soft-power-push-in-afrika/> (Accessed 21.08.2023).
14. Nye J. S., Soft Power, Foreign Policy, No. 80, Twentieth Anniversary (Autumn, 1990), pp. 153, https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/page/joseph_nye_soft_power_journal.pdf (Accessed 11.05.2023).
15. President Sisi`s visit to China, 23 December 2014, <https://www.sis.gov.eg/Story/85481/President-Sisi%E2%80%99s-visit-to-China?lang=en-us> (Accessed 05.03.2023).
16. Shinn, D. H., China-Africa Ties in Historical Context. In A. Oqubay, & J. Y. Lin (Eds.), China-Africa and an Economic Transformation, p.65, (pp. 61-83). Oxford: Oxford University Press., <https://doi.org/10.1093/oso/9780198830504.003.0004> (Accessed 11.05.2023).
17. The China-Arab States Cooperation Forum: Achievements, Challenges and Prospects, p. 2, Journal of Middle Eastern and Islamic Studies, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/19370679.2014.12023244>, (Accessed 25.05.2023).
18. The Importance of the Suez Canal to Global Trade, 18 April 2021, <https://www.mfat.govt.nz/en/trade/mfat-market-reports/the-importance-of-the-suez-canal-to-global-trade-18-april-2021/> (Accessed 01.05.2023).
19. The role of China in the Middle East and North Africa (MENA), Beyond Economic Interests?, 20 July 2020, <https://www.iemed.org/publication/the-role-of-china-in-the-middle-east-and-north-africa-mena-beyond-economic-interests/> (Accessed 18.06.2023).
20. Why did Egypt choose China? Why did China choose Egypt?, Ain Shams University, 10.06.2021, <https://www.asu.edu.eg/555/page> (Accessed 14.05.2023).
21. Why did Egypt choose China?, <https://www.asu.edu.eg/555/page> (Accessed 25.08.2023).
22. Дектярев Д., Китай-Африка: важные аспекты отношений, Мировая экономика и международные отношения, 2005, N 5, с. 84, https://www.imemo.ru/en/index.php?page_id=1248&file=https://www.imemo.ru/files/File/magazines/meimo/05_2005/10-Degterev.pdf (Accessed 11.05.2023).
23. Кузнецов Р, Инициатива «Один пояс, один путь»: китайские «долговые ловушки» и мягкая сила» в отношении стран Ближнего Востока и Северной Африки, 19 июля 2019, <http://www.iimes.ru/?p=58356> (Accessed 02.08.2023).
24. Най Д. Будущее власти, М., 2014, с. 59 (448с.).